

Бүдүүн тэжээл

Мал, амьтанд хивлэг үүсгэж буй, тухайлбал бэлчээрийн борог өвс, сүрэл болон бидний бэлтгэж буй өвс зэрэг эслэг ихтэй (19.0 хувиас дээш) тэжээлийн ургамлыг бүдүүн тэжээл гэнэ. Бүдүүн тэжээлийг **өвс, сүрэл, лай** гэж 3 ангилдаг.

Өвс

Өвс гэдэг нь ногоон иш бүхий ургамлын ерөнхий нэршил юм. Өвс нь манай орны малын тэжээлийн балансад бүдүүн тэжээл, тэдгээрийн дотроос өвс зонхилох байр суурийг эзэлдэг. Өвс нь хивэгч малын, тэжээл боловсруулах эрхтний хэвийн үйл ажиллагааг хангахад чухал үүрэгтэй олдоц ихтэй тэжээл юм. Өвсийг үхэр хонинд онгоц эсвэл модоор хийсэн сараалжин хашлагад хийж өгөх нь тохиромжтой. Хэрэв онгоц тусгай хашлаггүй бол хашааны хана дагуулан өвсөө тавьж өгч болно.

Бяруу төлөг борлонг орой эрхтхэн хотлуулж, өвс өгөх нь ашигтай. Адуунаас бусад төрлийн мал шөнө дулаан хэвтэртээ идсэн тэжээлээ хивж боловсруулан биедээ шим тэжээл бий болгодог.

Харин саалийн үнээнд өвсийг өглөө орой саахын өмнө өгөх нь тохиромжтой. Хонь, ямаанд өдөрт 1кг, үхэрт 3-5 кг өвс нэмэгдэл тэжээл өгнө.

2.Сүрэл

Сүрэл нь үр тариаг хураасны дараа үлдэж байгаа хэсгийг хэлдэг. Сүрлийг малын нэмэгдэл тэжээл, багсармал тэжээлийн түүхий эдээр хэрэглэх нь элбэг. Төрөл бүрийн үр тарианы сүрэл шимж чанарын хувьд харилцан адилгүй байдаг. Сайн чанарын сүрэл эхний жилдээ цайвар гялалзсан өнгөтэй, 2 дахь жилдээ уян хатан байдалтай, шороо тоосгүй 3 дахь хөх саарал өнгөтэй байдаг. Тарианы сүрэл дотроос хошуу будааны сүрэл илүү шим тэжээлтэй. Сүрлийг малд тэр хэвээр нь буюу тусгайлан бэлтгэж өгнө. Сүрлийг амт чанартай болгохын тулд хэрчиж жижиглээд халуун уур буюу усанд дэвтээнэ. Дэвтээсэн сүрлийн 4-5 хувьд няцалсан үр тариа буюу даршилсан таана, хөмүүл, мангир, гогод зэрэг үнэр амт сайтай тэжээлийг хольж бэлтгээд ядарч доройтсон малыг тэжээж хэнхрүүлэхэд сайн. Сүрлийг үхэрт 2,5-3,5 см, адуунд 1,5-2,5 см урт хэрчиж өгнө. Хэтэрхий жижиг хэрчсэн сүрэл малд хивж зажлахад муу гэж үздэг.

Сүрлээр мал тэжээх арга

Сүрлийг дангаар нь нэмэгдэл тэжээл болгож өгөхөөс гадна хэд хэдэн аргаар боловсруулж мал тэжээнэ.

- Дэвээх арга. Хэрчсэн сүрлэн дээр давстай халуун ус хийж нягтруулан дарж 1-2 хоног байлгахад зөөлөрч амт, үнэр сайтай болно. 100 кг хэрчсэн сүрлэн дээр 8-10 л ус хийнэ. Дэвтээсэн сүрлийг хивэг, багсармалтай хольж мал тэжээх нь илүү шим тэжээлтэй.
- Уураар боловсруулах арга. Хэрчиж жижиглэсэн сүрлийг давстай бүлээн устай саванд хийж нягтаруулж дараад уур өгөх тогоон дээр тавьж жигнэнэ. Сүрэлтэй савнаас уур савсаж эхэлснээс хойш цаг хагас болоход жигнэлтийг зогсоож хөргөсөн сүрлээ дангаар нь эсвэл бусад тэжээлтэй хольж малд өгнө. Спиртны шаар бага хэмжээнд нэмж өгөхөд үнэр амт сайхан болдог.
- Исгэх арга. Хэрчиж жижиглэсэн сүрлийг нүх эсвэл хайрцаг саванд 20-30 см хиртэй зузаан дэвсэж усаар чийглэн хивэг нэмж дээр нь сүрэл, ус, хивэг, сүрэл үелүүлэн нэмсээр дүүргэн таглаж 3-4 хоног байлгахад сүрэл халж иснэ. Сүрэл исгэх хөрөнгө бэлтгэхдээ хивгийг бүлээн усаар зуурч шингэн зутан болгоод 10 л зутанд 50-60 гр орохоор тооцож хуурай хөрөнгө нэмж исгэнэ. 100 л бүлээн усанд 7-10 кг хивэг эсвэл багсармал, 1,5-2кг давс, 3,5 л шингэн хөрөнгө нэмж, хэрчсэн сүрлээр нягтруулан дүүргээд дулаан газар 2 хоног тавихад иснэ.

3. Лай

Лай нь тариаг цайруулж цэвэрлэх үед гардаг дайвар бүтээгдэхүүнийг хэлдэг. Лай нь үрийн хальс, боловсорч гүйцээгүй буюу няцарч хэмхэрсэн үрээс тогтдог. Сүрэлтэй харьцуулахад лай нь эслэг, кальци, фосфор багатай боловч уураг ихтэй тул идэмж шимт чанараар илүү юм. Лайны органик бодисын шингэц 40-47% байдаг. Лайгаар мал тэжээхэд хуурайгаар нь өгөхөд тохиромжгүй тул чийглэж юм уу дарш, хүчит, болон багсармал тэжээлтэй холих нь зүйтэй. Лайг бог малд 0,5-1кг бод малд 1-2 кг өгч болох боловч багсармал болон хүчит тэжээлийн түүхий эд ашиглах нь тохиромжтой юм.

Ургамал хэт хөгширч, өөрөөр хэлбэл уураг, витамин хэмжээ буурч, эслэг ихтэй болохоос өмнө лайг бэлтгэн авах хэрэгтэй. Лайг бог малд өдөрт 1-1,5 кг, бод малд 3-3.5 кг –ийг өгөх нь тохиромжтой